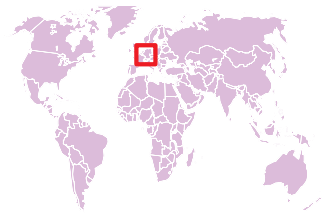

تربیت معلم آلمانی

جایگاه شایستگی

حرفه‌ای معلمان در آلمان

دکتر نیره شاه‌محمدی

از طریق آموزش در معلمان پرورش داد؟ هریک از شایستگی‌ها تا چه اندازه و در جهای لازم است در معلمان رشد یابد و چگونه دوران تمرین معلمی (کارورزی)، کسب این شایستگی‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؟ چگونه می‌توان ایجاد و توسعه شایستگی حرفه‌ای را در معلمان تسهیل کرد؟ براساس تحقیقات انجام شده در مؤسسه توسعه نیروی انسانی «ماکس پلانک» مدل شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به صورت نمودار ۱ است.

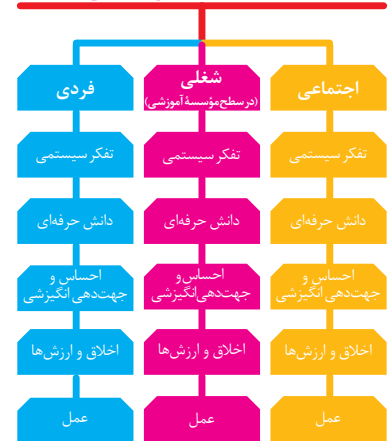
الف. بعد شغلی: در این بعد، معلم نقش‌هایی مانند تدریس، برقرارکننده ارتباط و هدایت‌کننده تحصیلی دانش‌آموزان و مدیریت کلاس درس را به عهده دارد.

ب. بعد اجتماعی: دیدگاه جامعه نسبت به نقش معلم و انتظاراتی که از او در بعد اجتماعی می‌رود مطرح است. نقش وی از این منظر، مشارکت و همکاری در رشد و توسعه مدرسه، ارائه بازخوردهای آموزشی از روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به مدیر و اولیا، پیش‌بینی عملکرد

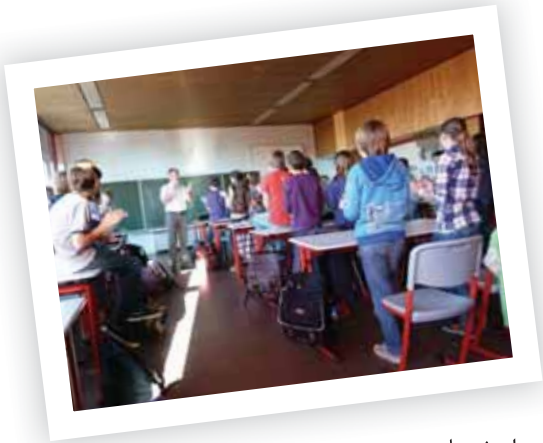
مفهوم «ارتقای حرفه‌ای معلمان» از اواسط قرن بیستم و با مطرح شدن بحث اجرای اصلاحات در نظام‌های آموزشی پدیدار شده است. در شکل‌گیری این مفهوم، مطالعه نظام‌های آموزشی تأثیر زیادی داشته است. در بررسی‌ها روشن شده است که «معلمان» در اجرای اصلاحات آموزشی نقش مهمی بر عهده دارند. نظام آموزشی آلمان نیز از این امر مستثنا نیست. معلمان در آلمان از موقعیت اجتماعی و اقتصادی شایسته‌ای برخوردارند و انتظارات حرفه‌ای جامعه و مردم از آنان بالاست. شأن اجتماعی بالای معلم در این کشور، حرفه معلمی را در ردیف نخستین اولویات حرفه‌ای قرار داده و جذب نخبگان جامعه را برای این حرفه امکان‌پذیر ساخته است. در این کشور، معلمان براساس توانایی‌ها و صلاحیت‌هایی تربیت می‌شوند که بتوانند سیاست‌های آموزشی و برنامه‌های درسی را که از آنان خواسته می‌شود، اجرا کنند.

موضوع استانداردها و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در آلمان، همواره با این سؤالات مطرح بوده است که چگونه می‌توان این شایستگی‌ها را

ابعاد رشد حرفه‌ای معلمان

نمودار ۱. ابعاد و حیطه‌های رشد حرفه‌ای معلمان در آلمان

**داشتن ظاهری
تمیز و آراسته،
برخورداری از
صبر و تحمل
در برخورد با
دانش آموزان
و اطرافیان،
تعهد به کار و
وظیفه‌شناسی، و
مسئولیت‌پذیری،
از ابعاد فردی
رشد حرفه‌ای
معلمان در آلمان
محسوب می‌شود**

مدرسه دانش‌آموزان را متعهد می‌سازد ارزش‌های جامعه را درونی سازند. در مدارس، آموزش اخلاق و ارزش‌ها در لابه‌لای دروس گوناگون صورت می‌گیرد و کارایی تعلیم مسائل اخلاقی و ارزش‌ها در هر درس، به میزان درک معلم از اهداف مورد نظر در آن درس بستگی دارد. البته رعایت موازین اخلاقی و ارزش‌ها توسط خود معلم از دیگر نکات مورد تأکید است.

۴ عمل: یکی از حیثه‌های پرورش حرفه‌ای معلمان در آلمان عمل است؛ و عمل به معنای مهارت انجام کار عملی، توانایی و قابلیت هدایت پروژه و همکاری است. معلم از طریق عمل و تجربه، به توانایی‌ها و مهارت‌های جدید دست می‌یابد، از خطاهایش می‌آموزد و موفق می‌شود.

۵ دانش حرفه‌ای: دانش حرفه‌ای به معنای مفاهیم، نظریه‌ها و حقایق مرتبط با حوزه کار معلم است. چنین دانشی از طریق تجربیات معلم و در طول زندگی او کسب می‌شود. دانش حرفه‌ای خود پنج بعد دارد: دانش موضوعی؛ دانش روش تدریس خاص موضوع درسی؛ دانش روش‌های یاددهی - یادگیری؛ دانش سازمانی و دانش مشاوره (ROSS, 2011) (نمودار ۲).

مدرسه، جست‌وجو برای جذب مشارکت‌های مردمی، والدین و جامعه است.

ج. بعد فردی: داشتن ظاهری تمیز و آراسته، برخورداری از صبر و تحمل در برخورد با دانش‌آموزان و اطرافیان، تعهد به کار و وظیفه‌شناسی، و مسئولیت‌پذیری، از ابعاد فردی رشد حرفه‌ای معلمان در آلمان محسوب می‌شود. مدل شایستگی مذکور، حیثه‌های رشد حرفه‌ای را در هریک از سه بعد یادشده نیز نشان می‌دهد. این حیثه‌ها به شرح زیرند:

۱ تفکر سیستمی: داشتن تفکر سیستمی به این معناست که معلم اجزای نظام آموزشی مانند مدرسه، خانواده و رسانه‌ها را به صورت یکپارچه و در ارتباط با یکدیگر ببیند و بداند که هریک از آن‌ها بر دیگری تأثیر می‌گذارد و از آن تأثیر می‌پذیرد.

۲ احساس و جهت‌دهی انگیزشی: احساس به معنای داشتن شوق و اشتیاق برای یادگیری، همدلی و درک دانش‌آموزان، همکاران و دیگران است. احساس با تفکرات، ارزش‌ها، تصمیمات، اعمال و رفتار معلم رابطه تنگاتنگ دارد.

جهت‌دهی انگیزشی نیز به معنای آن است که معلم به انگیزه‌ها و علاقه‌های دانش‌آموزان توجه کند و با ارائه موضوعات درسی متناسب با محیط زندگی و تجربه‌های روزمره دانش‌آموزان، حس کنجکاوی را در آن‌ها برانگیزد و در آن‌ها علاقه و انگیزه پیشرفت ایجاد کند، با برنامه‌ریزی درست فعالیت‌های فوق برنامه و مکمل، دانش‌آموزان را به یادگیری اکتشافی، استفاده از الگوهای حل مسئله و شرکت در فعالیت‌های گروهی ترغیب کند. مطلب یا موضوعی را که می‌خواهد دانش‌آموز یاد بگیرد، به صورت پرسش یا پرسش‌هایی روشن و جالب که آن‌ها را به فعالیت ذهنی و پویندگی ترغیب کند، مطرح کند. از سوی دیگر، لازم است معلم به کار و حرفه خود علاقه‌مند باشد. اشتیاق او به موضوع درسی یا به فعالیت‌های تدریس در روند رشد حرفه‌ای او بسیار تأثیرگذار است.

۳ اخلاق و ارزش‌ها: در آلمان آموزش اخلاق و انتقال ارزش‌های اساسی جامعه در کانون اصلی توجه نظام آموزشی قرار دارد، به گونه‌ای که

نمودار ۲. ابعاد دانش حرفه‌ای معلمان

دانش موضوع درسی

شامل نظریه‌ها، اصول و مفاهیم یک حوزه یادگیری است.

دانش روش تدریس موضوع درسی خاص

از آنجا که هر موضوع درسی روش تدریس خاص خود را طلب می‌کند، لذا این نوع دانش به روشی اشاره دارد که از طریق آن معلم مفاهیم، اصول و عقاید مرتبط با موضوع درسی را به روش خاص و قابل درک دانش‌آموز ارائه می‌دهد.

دانش روش‌های یاددهی - یادگیری

روش تدریس به مجموعه تدابیر منظمی گفته می‌شود که برای رسیدن به هدف، با توجه به شرایط و امکانات، اتخاذ می‌شود. از مراحل مهم طراحی آموزشی، انتخاب روش تدریس است. معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله، باید خط‌مشی و روش مناسب تدریس خود را انتخاب کند. در کنار دانش روش تدریس، او لازم است ارزشیابی را وسیله‌ای برای افزایش مهارت‌های یادگیری تلقی کند، از آن برای بهبود کیفی برنامه آموزشی استفاده کند و فقط در شناسایی نقطه ضعف‌ها آن را به کار نبرد. معلم بیشترین نقش ارزشیابی را شناسایی استعدادها و توانایی‌ها می‌داند.

دانش سازمانی

فرایند کشف، کسب، توسعه و ایجاد، نگهداری، ارزیابی و به‌کارگیری دانش مناسب در زمان مناسب توسط فرد مناسب در سازمان است که از طریق ایجاد پیوند میان منابع انسانی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و ایجاد ساختاری مناسب برای دستیابی به اهداف سازمانی صورت می‌پذیرد. در مؤسسه‌های آموزشی مانند مدرسه، این نوع دانش برای برآورده‌سازی نیازهای سازمانی از قبیل سازگاری، بقا و توانایی متحصربه‌فرد در برابر تغییرات پیوسته و روزافزون است. این دانش از طریق گردش و انتقال (به گونه‌ای غیررسمی) در میان اعضای مدرسه که به‌واسطه علاقه‌های مشترک گرد هم آمده‌اند، خلق می‌شود و در سازمان باقی می‌ماند. در این مفهوم از دانش، هم تولید دانش و هم نگهداشت و کاربرد آن در فعالیت‌ها و تلاش‌های جمعی افراد و گروه‌های منسجم است.

دانش مشاوره‌ای

دانش مشاوره‌ای به این معناست که معلم باید مشاهده‌گری خوب و به رفتار دانش‌آموزان حساس باشد، مسائل عاطفی دانش‌آموزانش را بشناسد، از هوش و رغبت‌های دانش‌آموزانش آگاه باشد، احساسات والدین دانش‌آموزان را درک کند، معیارهای جامعه خود را بشناسد و نیازهای سایر معلمان را دریابد.

* پی‌نوشت

1. Max Planck

* منابع

- Ross, Trish (2011). Classroom Management, Berlin Central School District, RSE-TASC Questar III, April 28.
- Lane, et. al. (2011). Managing Challenging Behaviors in Schools: Research Based Strategies That Work, Guilford Press.
- Miller, Bruce A. (1999). Classroom Management and Discipline, ERIC Identifier: ED 344115.

در آلمان ساختار آموزش معلمان بر مبنای مدل معرفی‌شده برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود و اجرای درست آن به همکاری همه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش، خصوصاً معلمان و دانش‌آموزان، نیاز دارد. همکاری در ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌های آموزشی و پرورشی مدرسه و خانواده، شرکت در جلسات مشترک با معلمان برای بهبود فعالیت‌های مدارس، مساعدت در شناسایی مشاغل و هدایت تحصیلی و شغلی فراگیرندگان، مساعدت در شناسایی نیازهای آموزشی و پرورشی فراگیرندگان، و همکاری در برگزاری مسابقات آموزشی و پرورشی مدارس، از جمله کارهایی هستند که می‌تواند به این امر کمک کنند.

